

ЗНО ВИПУСКНИКІВ ГІМНАЗІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Лукіна Тетяна Олександрівна

Національна академія педагогічних наук України, доктор наук з
державного управління, професор, головний науковий співробітник відділу
моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту
педагогіки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3802-6666>

tata_lukina@ukr.net

Завдання розвитку освіти України стоїть на порядку денному реформування соціогуманітарної сфери. Суспільний інтелектуальний капітал виступає своєрідним підґрунтям, що забезпечує можливість інноваційного розвитку економіки, держави та суспільства у цілому. Забезпечити накопичення й розвиток цього капіталу можливо, якщо будуть створені умови доступу всіх громадян країни до якісної освіти. Саме на реалізацію завдання «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» і спрямований указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [7].

Проблема доступності освіти, оцінювання наявності рівного доступу до освіти, виявлення причин, що створюють нерівні умови доступу до освітніх послуг різних категорій населення в Україні та у світовій практиці знаходяться у полі зору багатьох дослідників (Т. Бабина, В. Барановський, Barbara Stauber & Marcelo Parreira do Amaral, М. Гриценко, І. Каленюк, Н. Левчук, М. Менджул, І. Когут та І. Самохін, Serhat Kurt, Л. Шевченко та багатьох інших вчених), які вивчали ці питання з позицій економіки, соціальної економіки, теорії управління, педагогіки, психології та інших наукових галузей. Незважаючи на значну увагу політиків до даної проблематики та сформованість правової бази в

Україні виявлена недостатня успішність реалізації політики забезпечення рівного доступу до освіти різних верств населення, що зумовлено впливом різноманітних чинників політико-правового, соціально-економічного, демографічного, культурного та іншого характеру.

Ключовим поняттям при вивченні проблеми рівного доступу до освіти є поняття доступності освіти, яке розглядається з позицій його різновидів: фізичної, фінансової, інтелектуальної, територіальної, економічної, кожен з яких оцінюється за відповідними методиками. Проблеми порушення принципу доступності освіти проявляються при переході здобувачів освіти на наступний рівень освіти, зокрема при завершенні початкової освіти, гімназій (рівень основної школи) та профільної старшої школи (рівень повної загальної середньої освіти). З метою зменшення можливої нерівності дітей, які здобувають освіту, в Україні запропоновано механізм зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) випускників закладів загальної середньої освіти, який, як відомо, успішно функціонує останні роки. Саме тому у подальшому планується застосовувати ЗНО і при проведенні державної підсумкової атестації (ДПА) випускників гімназії. Проте, наскільки виправданим є такий крок?

Використання механізму ЗНО як форми проведення ДПА випускників шкіл упродовж кількох років в Україні підтвердили низку його переваг, які дають можливість успішно здолати вплив негативних чинників соціально-економічного, культурного, психолого-ментального характеру. Учасники соціологічних опитувань [8; 9] підтримують ідею вступу до закладів вищої освіти за результатами ЗНО, підтверджують, що цей механізм забезпечує об'єктивність, справедливість і уніфікованість оцінювання, сприяє підвищенню відповідальності вчителів і учнів за навчання, їх довіри до результатів оцінювання.

Такі відповіді респондентів свідчать про дотримання рівності прав на здобуття освіти на етапі складання випускних іспитів, проте, не гарантують забезпечення рівності прав у процесі здобуття освіти. За даними тих самих опитувань, 22% учасників вважають, що шкільних знань недостатньо для

успішного складання ЗНО, а послугами репетиторів користувалися понад 36% екзаменованих [9]. Причиною такої ситуації, на наш погляд, є ризики різного походження, зокрема: а) ризики *нерівності якості освітніх послуг за територіальною ознакою* і величиною населеного пункту. Так, за інформацією Українського центру оцінювання якості освіти за останні роки випускники міських закладів освіти традиційно демонструють значно кращі результати зовнішнього незалежного оцінювання [3], ніж випускники сільських шкіл [4].

Інша причина нерівності умов до здобуття якісної освіти мешканцями міст та сільської місцевості криється також у б) ризиках *соціально-економічного характеру*: недостатньому фінансуванні освіти на рівні місцевої влади, що зумовлює брак педагогічних кадрів у сільських і малокомплектних школах, незадовільний матеріально-технічний стан будівель закладів освіти, обмеженість доступу учнів до репетиторства, навчальної інформації, літератури, баз даних тощо.

Чималий ефект також спричиняють в) ризики *культурного характеру*, що обмежують доступ дітей до освіти (релігійні, етнічні, гендерні, морально-етичні та інші). Незважаючи на те, що законом «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» визначено перелік ознак, за якими заборонена дискримінація, у реальній практиці спостерігаються випадки порушення прав людей щодо доступу до освіти [2]: створення мережі закладів різних типів та появою платних освітніх послуг на рівні загальної середньої та дошкільної освіти, відсутність достатньої кількості закладів, придатних для надання освіти особам з особливими освітніми потребами [6], створенні додаткових умов (іспити, тестування) для прийняття дитини до закладу освіти [5] тощо. Іншим поширеним дискримінаційним проявом у сфері освіти є булінг, якому за даними ЮНІСЕФ 2018 р. [1] піддавалися 49 % опитаних учнів через зовнішність, стать, етнічну належність. Наявність цього явища призводить до важких психологічних наслідків руйнування особистості дитини, погіршення її загального здоров'я, збільшує кількість осіб з девіантною поведінкою та зниження освітнього рівня дітей.

Не заперечуючи доцільності ЗНО по завершенню загальної середньої освіти, ми вважаємо досить дискусійним необхідність його запровадження саме для випускників основної школи. Це зумовлено недостатньою зацікавленістю учнів у результатах такого тестування, невизначеністю його наслідків для продовження навчання, а також відсутністю у переважної більшості дітей сформованого уявлення про подальше навчання, вибір професії тощо.

Таким чином, незважаючи на наявні та безумовні переваги ЗНО у порівнянні з традиційною формою проведення ДПА, його запровадження у гімназії не вирішує всіх проблем забезпечення рівного доступу здобувачів до освіти. Узагальнюючи викладене вище, можна зробити наступні висновки:

Проблема забезпечення рівного доступу до освіти на всіх її рівнях упродовж тривалого часу виступає об'єктом наукових досліджень широкого кола науковців, що зумовлено вимогами науково-технічного прогресу, підвищення вагомості та ролі освіти у забезпеченні економічного розвитку будь-якої країни, її економічної та політичної незалежності, зростанням значущості освіти у суспільному та особистісному контекстах.

Теоретичне осмислення понять «доступності освіти» та «забезпечення доступу» має надзвичайно важливе значення для вирішення завдання формування та реалізації успішної державної освітньої політики України. Доцільно запровадити ЗНО для проведення ДПА випускників гімназій, проте, даний механізм не здатен нейтралізувати негативний вплив всіх чинників, що обмежують дітей доступ до освіти, особливо в умовах сучасних суспільно-політичних трансформації.

Список літератури

1. Dominic Richardson, and Chii Fen Hiu, Developing a global indicator on bullying of school – aged children. UNICEF Office of Research. Innocenti Working Paper. 2018. [Online]. Available: <https://www.unicef-irc.org/publications/979-developing-a-global-indicator-on-bullying-of-school-aged-children.html>. Accessed on: Sept. 20, 2019.

2. Бутиліна О. В. Прихована освітня дискримінація в Україні // Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний, юридичний аспекти: матеріали наук.-прак. конф. Х.: ХНУВС, 2013. – С. 100 – 104.

3. Офіційний звіт про проведення в 2016 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. – Т.1. – К.: Укр.-ий Центр оцін.-ня якості освіти, 2016.–157 с.

4. Офіційний звіт про проведення в 2017 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. – Т.1. – К.: Укр.-ий Центр оцін.-ня якості освіти, 2017.–205 с.

5. Пономарьов С.Ю., Федорович І.Ю. Запобігання та протидія дискримінації в Україні: посібн. для працівн. органів держ. влади та місцевого само вряд. – К.: Міжнародна організація з міграції. Представництво в Україні, 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_booklette-06_1kolonka_screen.pdf. Дата звернення 20 вер. 2019.

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: закон України № 2541-VIII від 06 вересня 2018 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-viii>.

7. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президента України № 722 / 2019 від 30 вересня 2019 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>. Дата звернення: 28 вер. 2019 р.

8. Український центр оцінювання якості освіти: 69 % українців задоволені тим, як проходить ЗНО, 57 % - підтримує ступ до ВНЗ за його результатами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/2017/03/13/3867>. Дата звернення: 28 вер. 2019 р.

9. Український центр оцінювання якості освіти: 90% учасників тестування довіряють системі зовнішнього незалежного оцінювання – результати соціопитування. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://testportal.gov.ua/2016/06/24/90-uchasnikiv-testuvannya-doviryayut-sistemi-zovnishnogo-nezalezhnogo-ocinyuvannya-rezultati-socopituvannya/#more-3029>.

Тематика: Економічні науки

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДО СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

Лук'яненко Н.Е.

Національний університет «Запорізька політехніка», старший викладач

Для світової економіки 2019 є роком невизначеності та тривожних очікувань. До таких висновків спонукають події, що відбуваються в трьох найбільших економічних центрах: Сполучених Штатах, ЄС та Китаї. Сценарій їх перебігу визначить економічну долю світу на кілька наступних років.

По-перше, високою є ймовірність уповільнення економічного зростання у США. Головною причиною цього є циклічність: після десяти років підйому (з часу фінансової кризи 2008 року) закономірно має початися спад. Впродовж останніх вже майже півстоліття простежується циклічність із приблизно десятирічним циклом криз. Глобальні економічні кризи світ проходив у 1973, 1987, 1997-1998, 2008-2009 роках. Також це стає проблемою інших економічних центрів, насамперед Європи і Китаю.

У США основним симптомом погіршення стану економіки є падіння фондових індексів, незважаючи на фактичну відсутність фундаментальних чинників. Особливу тривогу викликає припинення дії позитивного ефекту від податкової реформи Дональда Трампа. З іншого боку, пом'якшити ситуацію має структурна перебудова економіки через повернення промислового виробництва до США, що Трамп втілює завдяки перепідписанню торговельних договорів.